

Tomasz Sawicki, Tomasz Janiak

Gniezno, st. 22 - jezioro Święte, gm.
loco, woj. poznańskie, AZP 50-34/-

Informator Archeologiczny : badania 27, 73-74

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Gniezno, st. 22 — jezioro Święte
gm. loco, woj. poznańskie
AZP 50-34/—

Muzeum Początków Państwa Polskiego
w Gnieźnie

Badania prowadził mgr Tomasz Sawicki przy współudziale mgr. Tomasza Janiaka. Finansowane przez Generalnego Konserwatora Zabytków i Wydział Kultury Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu. Pierwszy sezon badań. Weznesne i późne średniowiecze, okres nowożytny.

W sezonie 1993 zapoczątkowano nowy cykl badań na nie eksplorowanym dotąd stanowisku 22, tj. na terenie dawnego jeziora Świętego (obecnie ogrody seminarialne). Stanowisko przylega od zachodu do Góry Lecha i zajmuje ok. 3 ha. W średniowieczu i początkach okresu nowożytnego jezioro opływało wzgórze (gród i podgrodzie I) od zachodu, na południu łączyło się z jeziorem Jelonek, a na północy z Jeziorem Świętokrzyskim.

Badania o charakterze długoterminowych prac ratowniczych (pół roku) podjęto w maju 1993 r. w związku z planowaną przebudową zachodniego stoku Góry Lecha (wału obronnego podgrodzia I). Na zboczu tym mają powstać platformy ołtarzowe wraz z zespołem schodów. Projekt zakłada także splantowanie części terenu po dawnym jeziorze i założenie tam placu-parku dla zgromadzeń wiernych. W związku z tym, w miejscu przyszłej inwestycji założono 6 wykopów o łącznej powierzchni 354 m². Wykopy zlokalizowane były u podstawy podgrodzia I, w przybliżeniu na osi wschód-zachód. Swym zasięgiem obejmowały podstawę wału obronnego, następnie brzeg, a potem już dawną strefę jezierną. Największa głębokość eksploracji wyniosła 6,5 m, najmniejsza 1,8 m. Łączna kubatura wydobytej ziemi — 1451 m³.

W wykopie nr 1 usytuowanym w podstawie wzgórza natrafiono na głębokości 2,4-3,6 m na drewniane konstrukcje odsadki wału obronnego. Wykonano ją z belek dębowych, ułożonych ruszotowo z zastosowaniem haków. Konstrukcja spoczywała na warstwie faszyny z plecionych gałęzek, co zabezpieczało ją przed osiadaniem w grząskim gruncie. Odsadzka była dostawiona do jądra wału, którego drewniane elementy lica również odsłonięto. Niewykluczone, iż może to być kolejna, wyższa odsadzka, poprzedzająca właściwe jądro wału. Chronologia odsadki oparta na datowaniu ceramiki wydobytej pomiędzy jej belek oraz wstępnych wyników analiz dendrochronologicznych przypada na l. ćw. XI w. Odsadzka jest więc późniejszym elementem, dostawionym do zasadniczej konstrukcji wału, którego datowanie na podstawie analiz dendrochronologicznych wskazuje na schyłek 1. poł. X w. Pod odsadzką wystąpiły naturalne warstwy torfów drzewnych.

W wykopach nr 4-7 założonych w strefie pogranicza brzegu i jeziora odsłonięto umocnienia linii brzegowej w postaci bruków kamiennych lub dwóch rodzajów faszyn (z gałęzi brzozy albo z plecionych gałęzi innych drzew). Zarówno bruk, jak i faszyny pochodzą z XIV/XV w. Następnie odsłonięto dobrze zachowane grodzie w formie płotów plecionkowych ustawionych w czworobok. Chroniły one przed erozyjnym działaniem wód jeziora. Pomiedzy płotami sąsiadujących ze sobą grodzi odkryto pomosty drewniane usytuowane na osi północny zachód-południowy wschód. Zarejestrowano częściowo nawarstwiające się dwa ich poziomy. Starszy, datowany stratygraficznie i dendrochronologicznie, pochodzi z l. ćw. XV w., młodszy — z l. 70. XVI w. Ostatnich napraw pomostów dokonano w l. 80. XVI w. W pomostach (zwłaszcza starszym) były wtórnie użyte elementy drewniane, pochodzące jeszcze z XIV w. W sąsiedztwie starszych pomostów w XVI w. wykonano nowe grodzie, tym razem z gęsto wbijanych palików dębowych. W strefie brzegowej znaleziono również fragm. łodzi dłubanki, wtórnie użytej do umocnienia przyczółka pomostu.

Zespołom pomostów obu faz towarzyszyły liczne zabytki ruchome. Znaleziono kilkadziesiąt tysięcy fragm. ceramiki datowanej od schyłku XIV do pocz. XVII w., w tym uzyskano ok. 50 naczyń całych. Reprezentowane są niemal wszystkie formy wytwarzanych wówczas naczyń glinianych. Uwagę zwraca bardzo liczny zbiór kafli z XV i XVI w. — uzyskano ich kilka tysięcy fragm. i 60 okazów całych. Kafle cechuje duża różnorodność form, przedstawień ikonograficznych i zdobniczych. Ponadto znaleziono liczne przedmioty z drewna i skóry. Wytwory z żelaza reprezentowane są przez noże (bojowe, gospodarcze,

stołowe), topór, sierp, pogrzebkę do pieca i wiele innych. Większość zabytków ruchomych jest doskonale zachowana.

Na głębokości ok. 3 m (brzeg) i ok. 5 m (d. strefa jezierna) zarejestrowano śmietniskową warstwę wczesnośredniowieczną z ceramiką z XII w. i kośćmi zwierzęcymi. Metodyczna eksploracja tej warstwy była niemożliwa z racji stałego występowania wód gruntowych.

Materiał i dokumentacja znajdują się w Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie.

Badania będą kontynuowane.

Grotniki, st. 6
gm. Włoszakowice, woj. le-
szczyńskie
AZP 62-22/63

Państwowa Służba Ochrony Zabytków
 w Lesznie Wydział Archeologiczny
 w Trzebinach

Badania prowadziła mgr Elżbieta Wyrwińska. Finansowane przez Spółkę Wodno-Ściekową „Boszkowo” w Lesznie. Pierwszy sezon badań. Obozowisko mezolityczne, osada z wczesnego okresu epoki brązu, osada ludności kultury lużyckiej, osada wczesnośredniowieczna. Połowa XI-XII w.

Stanowisko położone jest 700 m na północny-zachód od wsi, w strefie brzegowej aktualnie wyschniętej rynny jeziornej. Obecnie jest to teren płaskiego torfowiska, przechodzącego w kierunku wschodnim w niskie terasy jeziorne, a dalej w stok i wysoczyznę plejstoceniową.

Prace wykopaliskowe podjęto w związku z planowaną budową oczyszczalni ścieków. Badaniami objęto obszar 57 arów. Zarejestrowano 865 obiektów. Efektem badań ratowniczych było odkrycie wielokulturowego stanowiska, na którym wyróżniono 4 fazy zasiedlenia. Najstarsze osadnictwo związane jest z mezolitem. Z wczesnego okresu epoki brązu odkryto obiekty typu szalaszowego, prawdopodobnie o funkcji mieszkalnej. Z osadnictwem kultury lużyckiej łączy się pozostałości mieszkalnych obiektów naziemnych oraz liczne jamy gospodarcze. Najmłodszy horyzont chronologiczny to osada z wczesnego średniowiecza. Zarejestrowano na niej pozostałości po obiektach mieszkalnych (9), obiektach gospodarczych, jamach zasobowych i odpadkowych (108), obiektach produkcyjnych (5) i słupach (150), stanowiących bądź elementy konstrukcyjne obiektów, bądź elementy słupów bez uchwyczonego celowego układu. Nie można jednoznacznie stwierdzić jakiego rodzaju konstrukcji były odkryte obiekty. Obiekty mieszkalne wzniesione były prawdopodobnie w konstrukcji zrębowej (zachowana jedna belka z zaciosem na zrąb) lub częściowo połączonej z sumikowo-lątkową. Były to obiekty naziemne, z niekawatymi, płytkimi zagłębieniami wewnątrz. W większości chat były paleniska. Ich powierzchnia użytkowa mieści się w granicach 15-18 m². Część obiektów mieszkalnych miała podłogi drewniane. Część jam stanowiła przybudówki gospodarcze (warsztaty) przy obiektach mieszkalnych, niektóre interpretować można jako piwniczki czy wędzarnie (lub jamy zasobowe). Wśród obiektów gospodarczych wyróżniono warsztat bednarsko-ciesielski z 30 cm warstwą ścinków drewna i żelaznym strugiem. Zarejestrowano także 10 palenisk wolno stojących, piec do wypału ceramiki oraz piec wapiennicy. Wyniki prac dostarczyły istotnych informacji dotyczących wewnętrznego rozplanowania osady. Obiekty występowały w skupieniach, tworząc zagrody w rozproszonym układzie przestrzennym. Na szczególną uwagę zasługuje odkrycie w strefie brzegowej osady dużej ilości przedmiotów z drewna, będących m.in. pozostałościami po warsztatach produkcyjnych: ciesielskim (17 pałek, 3 półwytwory radeł) i tokarskim.

Pozyskane materiały ruchome pozwalają na dość precyzyjną rekonstrukcję kultury materialnej ludności zamieszkującej osadę. Odkryto przedmioty związane z zajęciami rolniczymi (radła, sierpy, radlice, widły), rybolowstwem (ciężarki ołowiane, raki, szydełko do sieci), produkcją odzieży (drewniana przęślica, przęśliki, szydła, igły, hetki), wyposażeniem